

Sygn. akt II CSK 387/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, obecnie P. S.
G. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

przeciwko W.G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie

w Izbie Cywilnej w dniu 15 lutego 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w P.

z dnia 13 października 2015 r., sygn. akt II Ca .../15,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od pozwanego na rzecz strony powodowej kwotę
3600 (trzy tysiące sześćset) złotych tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego;**

**3. przyznaje od Skarbu Państwa Sądowi Okręgowemu
w P. na rzecz adwokata M. S. wynagrodzenie w kwocie 3600 (trzy**

tysiące sześćset) złotych, powiększonej o należną stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym oraz kwotę 222 (dwieście dwadzieścia dwa) złote tytułem poniesionych wydatków.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2014 r. Sąd Rejonowy w G. zasądził od pozwanego W. G. na rzecz strony powodowej P. sp. z o.o. (obecnie P. S. G. sp. z o.o.) kwotę 59 096 zł, z ustawowymi odsetkami od dnia 20 stycznia 2011 r. do dnia zapłaty, rozkładając należność główną na 98 rat miesięcznych.

W uzasadnieniu ustalił, że pozwany mieszka sam w budynku położonym w G. przy ul. P. o powierzchni ok. 200 m² ze szklarnią o powierzchni 150 m². Na ścianie budynku za reduktorem gazowym nie było urządzenia pomiarowego. Reduktor został ukryty za przesłoną doczepioną do ściany budynku. W 1995 r. na tej nieruchomości zostało zamontowane przyłącze gazowe s/c PE Dz 32 mm, które jednak nie zostało odebrane przez poprzednika prawnego strony powodowej W. sp. z o.o. w P. i nie widniało w jej zasobach projektowych.

W kwietniu 2007 r. pozwany złożył wniosek o przyłączenie do sieci gazowej jego budynku gospodarczego znajdującego się przy ul. P. w G.. W dniu 21 sierpnia 2007 r. została zawarta jedynie umowa o przyłączenie do sieci gazowej nieruchomości pozwanego, natomiast nie podpisano umowy o dostawę gazu.

Dnia 15 stycznia 2008 r. pracownicy strony powodowej przeprowadzili kontrolę na nieruchomości pozwanego w G. przy ul. P. w jego obecności i stwierdzili, że reduktor gazu typu R1O był bezpośrednio spięty z wewnętrzną instalacją gazową bez żadnego urządzenia pomiarowego. Piec węglowy używany przez pozwanego do ogrzewania został przerobiony w ten sposób, że zamontowano w nim wkładki służące do ogrzewania gazem ziemnym. Gazem ziemnym była zasilana kuchnia gazowa, podgrzewacz wody - cały budynek mieszkalny i szklarnia. W czasie kontroli gaz nie był pobierany, ale instalacja gazowa prowadziła do pieca i do urządzeń gazowych, które w momencie kontroli były ciepłe. Zarówno w budynku mieszkalnym, jak i w szklarni panowała temperatura pokojowa.

Po sprawdzeniu w kotłowni i na podwórzu nie stwierdzono u pozwanego żadnych alternatywnych źródeł energii, tj. ani węgla, ani gazu propan-butan. Pozwany na przyłączy średniego ciśnienia gazowego zainstalował bezprawnie

reduktor typu R10, który zmniejszał ciśnienie gazu i umożliwiał nielegalny pobór paliwa gazowego przez odbiorniki podłączone do wewnętrznej instalacji gazowej.

Sąd Rejonowy ustalił, że pozwany faktycznie pobierał paliwo gazowe, a należna z tego tytułu opłata wynosi 59 096 zł, przedstawiając szczegółowo podstawy jej wyliczenia.

W stosunku do pozwanego toczyło się postępowanie karne, w którym zarzucono mu, że w nieustalonym czasie do 15 stycznia 2008 r. po bezprawnym przyłączeniu na trwałe domowej instalacji gazowej do gazociągu sieci rozdzielczej średniego ciśnienia użytkował gaz ziemny bez wymaganej umowy i bez urządzenia pomiarowego, przywłaszczając go sobie na szkodę strony pozwanej, tj. o przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 4 marca 2009 r. skazał pozwanego za to przestępstwo, natomiast w wyniku kontroli instancyjnej Sąd Okręgowy w P. zmienił wyrok Sądu Rejonowego uznając, że działanie pozwanego wypełniło znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 k.w., wskazując że przeprowadzone postępowanie nie wykazało jaką faktycznie ilość gazu pozwany pobrał.

W rozważaniach prawnych, Sąd pierwszej instancji podniósł, że roszczenie strony powodowej jest uzasadnione i znajduje oparcie w przepisie art. 57 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 3 pkt 18 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne, bowiem pozwany pobierał nielegalnie gaz - bez zawarcia umowy o jego dostawę. Z kolei wysokość dochodzonego roszczenia odpowiada kwocie opłaty ryczałtowej za energię gazową, naliczonej zgodnie z taryfą za świadczenie usług dystrybucji paliw gazowych i stosownie do grupy taryfowej, do której pozwany został zaliczony.

Sąd Okręgowy w P. oddalił apelację pozwanego. W pisemnych motywach rozstrzygnięcia podzielił ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy oraz zaaprobował przedstawioną przez ten Sąd ocenę prawną dochodzonego przez stronę powodową roszczenia.

W skardze kasacyjnej, pozwany zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości, zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 57 ust. 1 w zw. z art. 3 pkt 18 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne, w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw, przez jego błędną wykładnię

i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie skutkujące przyjęciem, że przepis ten tworzy po stronie przedsiębiorstwa energetycznego wierzytelność o zapłatę przez odbiorcę odszkodowania bez względu na rzeczywiście poniesioną szkodę.

We wnioskach skargi domagał się uchylenia powyższego wyroku i przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie jego uchylenia i zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie powództwa.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona powodowa wniosła o jej oddalenie z zasądzeniem kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W stanie faktycznym tej sprawy dla oceny prawnej dochodzonego przez stronę powodową roszczenia nie miała znaczenia zmiana ustawy - Prawo energetyczne dokonana ustawą z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 21, poz. 104, ze zm. dalej „nowela z dnia 8 stycznia 2010 r.”), a w szczególności zmiana treści art. 57, bowiem pozwany dopuścił się nielegalnego poboru paliwa gazowego w rozumieniu art. 3 pkt. 18 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (j.t. Dz. U. 2017, poz. 220, ze zm., dalej u.p.e.), pod postacią pobierania tego paliwa bez zawarcia umowy. Wskazana w tym przepisie definicja nielegalnego poboru paliw, która obejmuje także inne przypadki nielegalnego poboru paliw niż jego pobór bez zawarcia umowy (tj. z całkowitym albo częściowym pominięciem układu pomiarowo-rozliczeniowego lub poprzez ingerencję w ten układ mającą wpływ na zafałszowanie pomiarów dokonywanych przez układ pomiarowo-rozliczeniowy) nie ulegała zmianie wskutek nowelizacji z dnia 8 stycznia 2010 r.

Zgodnie z art. 57 ust. 1 u.p.e. w wersji obowiązującej przed wejściem w życie noweli z dnia 8 stycznia 2010 r., w razie nielegalnego pobierania paliw lub energii z sieci, przedsiębiorstwo energetyczne mogło pobierać opłaty za nielegalnie pobrane paliwo lub energię w wysokości określonej w taryfach lub dochodzić odszkodowania na zasadach ogólnych. Natomiast po wejściu w życie tej noweli, w razie nielegalnego pobierania paliw lub energii, przedsiębiorstwo energetyczne może: 1) pobierać od odbiorcy, a w przypadku, gdy odbiór paliw lub energii nastąpił bez zawarcia umowy, może pobierać od osoby lub osób nielegalnie

pobierających paliwa lub energię opłatę w wysokości określonej w taryfie, chyba że nielegalne pobieranie paliw lub energii wynikało z wyłącznej winy osoby trzeciej, za którą odbiorca nie ponosi odpowiedzialności albo 2) dochodzić odszkodowania na zasadach ogólnych.

Z powyższego przedstawienia wynika, że zarówno przed, jak i po nowelizacji prawa energetycznego ustawą z dnia 8 stycznia 2010 r., przedsiębiorstwo energetyczne było i jest uprawnione do dochodzenia od osoby, która pobierała paliwo gazowe bez zawartej umowy opłatę w wysokości określonej w taryfie, albo odszkodowania na zasadach ogólnych.

Dla czystości jurydycznej trzeba jednak wskazać, że dochodzone przez stronę powodową roszczenie w znaczeniu materialno-prawnym powinno być ocenione według przepisów obowiązujących w chwili zrealizowania się przesłanek implikujących jego powstanie. Zatem skoro przedmiotem pozwu jest roszczenie związane z nielegalnym poborem przez pozwanego paliwa gazowego w okresie do stycznia 2008 r., miarodajne jest w tej materii brzmienie art. 57 ust. 1 w wersji sprzed noweli z dnia 8 stycznia 2010 r. Charakter prawny tej opłaty w odniesieniu do oceny nielegalnego poboru paliw lub energii z powodu braku zawarcia umowy o dostawę na gruncie obu wyżej przytoczonych stanów prawnych jest tożsamy.

Od kwestii dotyczącej istnienia roszczenia w znaczeniu materialno-prawnym, należy odróżnić zagadnienia procesowe. Jak wynika z art. 20 noweli z dnia 8 stycznia 2010 r., przepis art. 57 ust. 1 zawiera także normę o charakterze procesowym regulującym zasady dochodzenia przez przedsiębiorstwo energetyczne przewidzianych w tym przepisie roszczeń, przy czym w tej materii należy uwzględnić wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2006 r., K 37/04 (OTK-A 2006, nr 7, poz. 79), według którego art. 57 u.p.e., nie wyłączający obowiązku sądowego postępowania rozpoznawczego, przed rozpoczęciem ściągnięcia w trybie postępowania egzekucyjnego w administracji opłat za nielegalne pobieranie paliw lub energii, w sprawach sporów między przedsiębiorstwami energetycznymi a odbiorcami o pobieranie tych opłat - jest zgodny z art. 2, art. 45 ust. 1 oraz art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Zatem realizacja roszczenia z tytułu opłaty, o której mowa w art. 57 ust. 1

u.p.e. wymaga wystąpienia przez przedsiębiorstwo energetyczne z powództwem do sądu powszechnego.

Zgodnie z art. 20 noweli z dnia 8 stycznia 2010 r., do spraw wszczętych i niezakończonych przed wejściem jej w życie (tj. przed 11 marca 2010 r.) stosuje się przepisy tej noweli, a zatem, skoro jak w tej sprawie powództwo zostało wytoczone w 2011 r., to tym bardziej do zasad procesowych dochodzenia roszczenia z art. 57 ust. 1 u.p.e. mają zastosowanie przepisy ustawy prawo energetyczne w wersji obowiązującej po wejściu w życie noweli z 8 stycznia 2010 r.

Przed przystąpieniem do oceny charakteru prawnego opłaty za nielegalny pobór paliw lub energii, o której mowa w art. 57 ust. 1, w tym relacji pomiędzy tą opłatą a odszkodowaniem dochodzonym na zasadach ogólnych oraz rozkładem ciężaru dowodu, należy wyjaśnić podstawy prawne ustalania jej wysokości, uwzględniając stan prawny obowiązujący w czasie powstania roszczenia z tytułu nielegalnego poboru paliwa gazowego. Mianowicie zgodnie z delegacją zawartą w art. 46 ust. 1 i 2 pkt 1 i 8 u.p.e., Minister właściwy do spraw gospodarki, po zasięgnięciu opinii Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, określi w drodze rozporządzenia szczegółowe zasady kształtowania i kalkulacji taryf dla paliw gazowych, w tym m.in. kryteria podziału odbiorców na grupy taryfowe oraz wysokości opłat za nielegalny pobór paliw. W czasie stwierdzenia przez stronę powodową nielegalnego pobierania gazu przez pozwanego obowiązywało rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kształtowania i kalkulacji taryf oraz rozliczeń w obrocie paliwami gazowymi (Dz. U. Nr 277, poz. 2750), które w § 41 ust. 1 stanowiło, że jeżeli paliwo gazowe było pobierane bez zawarcia umowy sprzedaży lub umowy o świadczenie usług przesyłowych, przedsiębiorstwo energetyczne mogło obciążyć podmiot nielegalnie pobierający to paliwo opłatami w wysokości pięciokrotności cen i stawek opłat określonych w taryfie, do której podmiot byłby zakwalifikowany, przyjmując ryczałtowe zużycie paliwa gazowego określone w taryfie i wielkość mocy wynikającej z sumy zainstalowanych odbiorników. Takie same zasady ustalania opłaty za nielegalne pobieranie gazu były przewidziane we wcześniejszych rozporządzeniach, tj. z dnia 20 grudnia 2000 r.,

(Dz. U. z 2001, Nr 1, poz. 8 - § 41 ust. 2) oraz z dnia 6 grudnia 1999 r., (Dz. U. Nr 102, poz.1188 - § 37 ust. 1).

Według ustaleń faktycznych, pozwany zważywszy na ilość urządzeń odbiorczych, generujących zapotrzebowanie na paliwo gazowe, stosownie do kryteriów określonych w pkt. 3 taryfy dla paliw gazowych nr 2 zatwierdzonej decyzją Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, opublikowanej w Biuletynie Branżowym Urzędu Regulacji Energetyki – paliwa gazowe nr 11/2006, został zaliczony do grupy taryfowej Z-4, z ryczałtowym zużyciem 16 000 m³. Następnie ten ryczałt został pomnożony przez ówczesną cenę gazu i stawkę opłaty przesyłowej za 1 m³, po czym tak wyliczona kwota została pomnożona przez pięć, co dało kwotę 59 096 zł.

Opłata za nielegalnie pobrane paliwo gazowe, jak przyjmuje się w orzecznictwie i piśmiennictwie prawniczym ma charakter cywilnoprawny i zarazem odszkodowawczy. Nie jest jednak rodzajem kary ustawowej w rozumieniu art. 485 k.c., do której mają odpowiednie zastosowanie przepisy o karze umownej. Kara ustawowa, podobnie, jak i kara umowna wiąże się funkcjonalnie z odpowiedzialnością za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania, a więc z odpowiedzialnością kontraktową. Zatem niedopuszczalne jest odpowiednie stosowanie art. 484 § 1 zd. 1 k.c., zgodnie z którym kara umowna należy się wierzycielowi w zastrzeżonej wysokości bez względu na wysokość poniesionej szkody. Przedsiębiorstwo energetyczne może więc dochodzić od osoby, która pobierała paliwo bez zawarcia umowy opłatę, o której mowa w art. 57 ust. 1, o ile wykáže, że paliwo to zostało rzeczywiście wykorzystane (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2009 r., III CZP 107/09, OSNC 2010/5/77).

Jak wynika z ustaleń faktycznych, które w postępowaniu kasacyjnym wiążą Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), pozwany wykorzystywał paliwo gazowe dostarczane przez stronę powodową, bez zawarcia stosownej umowy, w oparciu o którą zainstalowane byłoby urządzenie pomiarowe, lecz dokonał samowolnego podłączenia wewnętrznej instalacji gazowej z doprowadzonym do budynku przyłączem gazowym.

W efekcie strona powodowa co do zasady miała podstawy do dochodzenia roszczenia z tytułu opłaty za nielegalny pobór paliwa gazowego przez pozwanego. Pojawia się jednak problem z wysokością tej opłaty, ustalonej ryczałtowo oraz, czy przedsiębiorstwo energetyczne jest ograniczone w możliwości wyboru dochodzenia opłaty w wysokości określonej w taryfie albo odszkodowania na zasadach ogólnych, a także, czy w razie skorzystania z pierwszej możliwości przedsiębiorstwo energetyczne jest zwolnione z obowiązku udowodnienia wysokości zużytego gazu przez nielegalnego odbiorcę. Wymaganie jednak od przedsiębiorstwa energetycznego udowodnienia wysokości faktycznie zużytego gazu, byłoby sprzeczne z istotą ryczałtowego sposobu określenia wysokości odszkodowania. Udowodnienie przez przedsiębiorstwo energetyczne ilości wykorzystanego gazu przez nielegalnego odbiorcę, w sytuacji gdy pobór odbywał się bez urządzenia pomiarowego, przez trudny do wykazania czas, jest w wielu przypadkach wręcz niemożliwe. Poza tym, premiowałoby nielegalnego odbiorcę gazu, co kłóciłoby się z elementarnymi zasadami uczciwości. Nie można jednak wykluczyć sytuacji, w której dochodzone ryczałtowe odszkodowanie (w wysokości pięciokrotności cen i stawek opłat określonych w taryfie, do której podmiot byłby zakwalifikowany, gdyby pobierał paliwo gazowe na podstawie zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym umowy), ze względu na możliwy do udowodnienia czas nielegalnego wykorzystywania paliwa gazowego, będzie oczywiście niewspółmierne do faktycznego zużycia gazu, co sprzeciwiałoby się funkcji kompensacyjnej tego rodzaju opłaty za nielegalny pobór gazu (np. gdy możliwość nielegalnego podłączenia, z uwagi na datę wykonania gazociągu, czy przyłącza do danego budynku przez przedsiębiorstwo energetyczne sieci gazowej wynosiła co najwyżej rok).

Przepis art. 57 u.p.e. nie określa przesłanek, od spełnienia których uzależnione jest dochodzenie przez przedsiębiorstwo energetyczne opłaty (odszkodowania ryczałtowego), względnie odszkodowania na zasadach ogólnych. W pierwszym przypadku, z uwagi na istotę odszkodowania ryczałtowego, przedsiębiorstwo energetyczne jest zwolnione z obowiązku udowodnienia faktycznej ilości zużytego gazu wskutek jego bezumownego poboru. Rzecz jasna, przedsiębiorstwo energetyczne jest obowiązane do wykazania, że nielegalny

odbiorca wykorzystywał do swoich potrzeb paliwo gazowe oraz do wykazania podstaw kalkulacji naliczenia opłaty tj. podstaw zaszeregowania do określonej grupy taryfowej i przyjęcia rocznego ryczałtowego zużycia.

W związku z tym analizując na gruncie tego przepisu podstawy faktyczne uzasadniające dochodzenie odszkodowania ryczałtowego odpowiadającego opłacie taryfowej za nielegalny pobór gazu albo odszkodowania na zasadach ogólnych, trzeba wskazać, że jeśli przedsiębiorstwo energetyczne nie ma obiektywnych możliwości wykazania wysokości szkody wyrządzonej wskutek nielegalnego poboru paliwa gazowego wobec niezawarcia umowy o dostawę, to przysługuje mu prawo dochodzenia odszkodowania ryczałtowego, z tym że pozwany nie może bronić się zarzutem, że przedsiębiorstwo energetyczne nie wykazało wysokości faktycznie zużytego paliwa. Może natomiast wykazywać, iż ze względu na czas nielegalnego poboru oraz ilość urządzeń odbiorczych i właściwą stawkę taryfową, opłata ta powinna być naliczona w niższej wysokości.

Jeżeli natomiast przedsiębiorstwo energetyczne decyduje się na dochodzenie odszkodowania na zasadach ogólnych, to na nim spoczywa ciężar udowodnienia przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej sprawcy nielegalnego poboru gazu, w tym wysokości poniesionej szkody. Będzie to miało miejsce, gdy ryczałtowa wysokość naliczonej opłaty za nielegalny pobór gazu nie pokrywa poniesionej przez to przedsiębiorstw szkody. Nadto dochodzenie odszkodowania na zasadach ogólnych będzie wchodziło w rachubę, gdy jest możliwe ustalenie ilości faktycznie zużytego gazu.

W stanie faktycznym tej sprawy mając na względzie okoliczność, że pozwany już w latach dziewięćdziesiątych ub. wieku dokonał przyłącza gazowego do budynku, które nie zostało odebrane przez poprzednika prawnego strony powodowej, powierzchnię ogrzewanych budynku mieszkalnego i szklarni, uznać trzeba, iż strona powodowa nie mając możliwości udowodnienia rzeczywistej ilości zużytego gazu miała podstawy do dochodzenia odszkodowania ryczałtowego w określonej pozwem wysokości. Pozwany nie podjął natomiast inicjatywy dowodowej zmierzającej do wykazania, że w rzeczywistości szkoda jest mniejsza od opłaty taryfowej. W szczególności nie wykazał kiedy dokładnie rozpoczął nielegalny pobór gazu, jak również nie udowodnił, iż w tym czasie

(tj. przed styczniem 2008 r.) korzystał także z innych źródeł energii grzewczej, np. przedstawiając rachunki zakupu materiału, czy paliwa opałowego, względnie rachunki za dostawę energii elektrycznej wraz z wykazaniem istnienia w budynku urządzeń wytwarzających ciepło, które w dodatku były w spornym okresie eksploatowane.

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej - § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015, poz. 1804, ze zm.) w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. 2016, poz. 1667).

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi z urzędu i poniesionych przez niego niezbędnych wydatkach orzeczono na podstawie art. 29 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o advokaturze (j.t. Dz. U. 2016, poz. 1999, ze zm.) w zw. z § 4 ust. 1 i 3, § 8 pkt 6, § 16 ust. 4 pkt 1 oraz § 2 pkt 2, § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. poz. 1801) oraz § 22 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. poz. 1714; zob. też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2017 r., III CZP 87/16).

jw

kc